

Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

„БЕРЕГІНЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ”

(До 150-річчя з дня народження Софії Русової)

Бібліографічний покажчик

Чернівці
2006

**Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича**

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

„БЕРЕГИНЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ”

(До 150-річчя з дня народження Софії Русової)

Бібліографічний покажчик

Чернівці
2006

„Берегиня української національної школи”
(До 150-річчя з дня народження Софії Русової)

Бібліографічний покажчик

Укладач: Загородна Настасія Миколаївна

Комп'ютерний набір: Бабюк Оксана Іллівна

1856 – 1940

ВІД УКЛАДАЧА

Розбудова незалежної України благотворно вплинула на розвиток національної освіти, яка робить головний акцент на формування особистості, здатної перетворити свою країну на високорозвинену європейську демократичну державу. Але досягти певного успіху на цій ниві можливо лише шляхом вивчення й усвідомлення досягнень минулих поколінь у галузі освіти і виховання, бо без них сучасна педагогічна наука не спроможна розв'язати чимало теоретичних проблем.

Бібліографічний покажчик літератури “Берегиня української національної школи” містить відомості про життєвий шлях, педагогічну та творчу діяльність відомого педагога, літературознавця, історика, громадського та політичного діяча Софію Федорівну Русову.

Матеріал систематизовано у двох розділах:

1. Праці Софії Русової.
2. Література про життя і діяльність Софії Русової.

Перший розділ згруповано за хронологією, другий за алфавітом авторів та назв.

До списку включені книги, статті з журналів, газет, збірників, які зберігаються у фондах Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Прижиттєві статті Софії Русової відібрані за журнальними публікаціями “Вестник воспитания”, “Нова Україна”, “Літературно-науковий вісник”, “Русская школа”, “Русская мысль”, “Світло”, “Украинская жизнь” та ін.

Для зручності користування, в кінці бібліографічного запису вказано інвентарний номер, шифр книги. В кінці подано іменний покажчик.

Матеріал переглянуто *de visu*. Відбір закінчено в березні 2006 року.

Мета видання бібліографічного покажчика – популяризація науково-педагогічної спадщини Софії Русової та використання в практиці сучасної системи освіти України найцінніших її здобутків: відродження нації, утвердження рідної школи, мови, культури.

Даний покажчик розрахований на наукових працівників, викладачів вузів, вчителів та вихователів, студентів, працівників бібліотек.

ПЕРЕДМОВА

*Такому народові, який не має своєї школи
й не дбає про неї, призначені економічні злидні
й культурна смерть. Ось через що сучасним
гаслом усякого свідомого українця мусить бути
завдання: рідна школа на Україні.*

Русова С.

Видатний український педагог-просвітитель Софія Федорівна Русова народилася 18 лютого 1856 року в селі Олешня на Чернігівщині в родинному маєтку Ліндфорсів. Батько швед за походженням, мати французенка. Батьківщиною С. Русової стала Україна. Родина довгий час проживала у м. Олеську де Федір Ліндфорс перебував на військовій службі. Пізніше він подає у відставку і переїжджає в с. Олешню на Чернігівщині.

В 1865 р. родина переїхала до Києва, де Софія Федорівна навчалася в Фрундуклеївській гімназії. В 1871 році разом з сестрою відкривають перший дитячий садок.

Русова вивчає педагогічну науку в Санкт-Петербурзі, знайомиться з європейською і загальноосвітньою педагогічною теорією і практикою. Працює в недільних школах, організовує притулки, дитячі садки, веде просвітницьку роботу в різних куточках України.

У 1876 р. було видано закон про цілковиту заборону української мови в школах і у суспільному житті. У цей час в містах України виникають гуртки, які сприяли розвитку національної свідомості, проводили культурно-просвітницьку роботу серед мас, організовували недільні школи, видавали та пропагували українську літературу, вивчали історію, побут, звичаї українського народу, збирали фольклор.

Софія Русова разом з своїми однодумцями В. Антоновичем, М. Драгомановим, П. Житецьким, П. Чубинським, М. Лисенком, М. Старицьким, Ф. Вовком співпрацювали в Київській громаді. За ініціативою “громади” було створено українське наукове товариство “Південно-Західна філія Російського Географічного Товариства”. В автобіографічній праці “Мої спомини” зазначала, що діяльність товариства “витворила фанатиків національного фольклору і етнографії”, охопила всі верстви громадянства. Вона їздила по селах, записувала пісні, обряди, казки.

У 1872 р. С. Русова разом з сестрою увійшли в Українську громаду. Знайомство та одруження в 1874 р. з Олександром Русовим ще тісніше пов’язало з інтелігенцією, яка боролася за відродження української мови, культури, освіти. Після одруження переїжджає в Петербург. Пізніше повернулася в Україну, проживає в Чернігові, Ніжині, Києві, Харкові, Одесі, Херсоні та інших містах. Написала нариси “Дети тюрми”, “Дунька Криворучко”, складала

оповідання для своїх дітей. У сім'ї Русових було троє дітей: Михайло, Юрій, Любов.

С. Русова свої праці писала українською, російською мовами, які сприяли розвитку патріотичних почуттів, були джерелом поширення елементарних знань.

В 1889 р. переїжджає до Києва, де разом з О. Русовим бере активну участь у роботі Київського “Товариства грамотності”. Але, як політично неблагодійні, за наказом міністра внутрішніх справ і голови жандармерії, переїхали до Харкова.

1889-1894 р. проживає у Харкові, де працює в українському гуртку “Братство тарасівців”, видавничому комітеті “Общества грамотності”.

Родина Русових, виселена з Харкова, у 1894 р. повертається до Чернігова.

В 1899 р. Русова переїжджає до Полтави. У 1902 р. вислали з Полтави і дозволили жити в Петербурзі, де Русова організовує дитячі садки, недільні школи, народні читальні, веде просвітницьку роботу.

У 1905 р. бере участь у Всеросійському з'їзді вчителів, а в 1910 р. у Всесвітньому з'їзді преси у Брюсселі. В цьому ж році переїжджає до Києва, увійшла до складу учительської колегії Комерційного інституту та Учительського Товариства.

З 1910 р. входить в редакційну колегію україномовного педагогічного журналу “Світло”, друкує свої статті, рецензії, огляди педагогічних журналів. У 1914 р. було заборонено видання україномовної преси і “Світло” припиняє свою діяльність.

Викладає у Комерційному інституті французьку мову, у Фребелівському інституті читає слухачам курс дошкільного виховання. Лекції С. Русової, які читала у Фребелівському інституті видані у 1918 р. окремою книгою “Дошкільне виховання”.

На початку Першої світової війни в 1915 р. Фребелівський інститут евакуювали до Саратова, де Софія Русова продовжує викладати педагогічні дисципліни. В 1916 р. повертається з евакуації до Києва, викладає французьку мову в Комерційному інституті і читає курс педагогіки у Фребелівському інституті.

У лютому 1917 р. С. Русова стає членом Центральної Ради, увійшла до складу Міністерства освіти Української республіки, очолює відділ позашкільної освіти та відділ дошкільного виховання. Активно відстоює українізацію народної освіти та освітніх організацій.

Після проведення першого Всеукраїнського з’їзду С. Русова очолила Всеукраїнську вчительську спілку. На II Всеукраїнському з’їзді виступила з доповіддю “Націоналізація школи”.

Міністерство освіти розробило концепцію української національної школи, накреслило план широкої українізації, де

брала участь С. Русова. Вона стверджувала, що всі народності України мають знати свою мову, літературу, географію та історію.

Після встановлення радянської влади С. Русова у складі Міністерства освіти разом з Центральною Радою переїжджала до Житомира, потім до Полтави, Катеринослава. Підтримувала місцеві філії “Просвіти”, укладала плани позашкільної освіти, організовувала притулки для дітей-сиріт, працювала в госпіталі, очолювала товариство Червоного Хреста.

За гетьманату продовжувала працювати в Міністерстві освіти, де очолювала департамент дошкільної та позашкільної освіти.

У 1919 р. уряд і Міністерство освіти їде в евакуацію до Кам’янця. Під орудою І. Огієнка відкривається перший Кам’янець-Подільський український університет, де С. Русова викладає педагогіку.

Друкувалася у провідних педагогічних часописах Росії, України, в яких розглядаються питання національної освіти різних народів. Саме національну освіту вона вважає головною умовою становлення розвитку нації і державності.

Українська громада доручила Русовій видати в Празі повне видання Шевченка. Вона не тільки видала „Кобзар” Шевченка, але й перевезла його через російський кордон на Україну.

Зневірившись у можливостях національного відродження у 1921 р. емігрує за кордон. “Прощай, рідна, дорога Україно. Кидаю тебе з одним палким бажанням усі свої старі сили віддати на визволення Твого народу, щоб знову пишалася Ти й волею, і наукою, і багатством”. В 1923 р. вийшла з друку стаття “Чому я опинилася в еміграції”. В Чехо-Словаччині продовжує педагогічну, просвітницьку і громадську діяльність. Очолює жіночу українську раду, бере участь у Всесвітніх жіночих конгресах в Гаазі, Женеві, Відні, Копенгагені. За сприяння С. Русової голландський Червоний Хрест направив допомогу українським голодуючим дітям.

В травні 1923 р. в Празі створений Український педагогічний інститут ім. М. Драгоманова. С. Русова розробляє програму інституту та організаційні питання, викладає педагогіку.

Незважаючи на те, що жила в еміграції, в душі вона завжди залишалася українкою і працювала для українського народу.

Софія Русова автор численних педагогічних, літературних, мистецьких праць. Серед них: “Старое и новое в современной малорусской литературе” (1903), “Хроніка національної школи” (1907), “Дитячий Сад на національнім ґрунті” (1908), “Национальное искусство” (1910), “Що то є автономно-федеративний лад” (1917), “Теорія і практика дошкільного виховання” (1924), “Дидактика” (1925), “Сучасні течії в новій педагогіці” (1932), “Роль жінки в дошкільному вихованні” (1934);

підручники: “Початкова географія” (1911), “Про колективне та групове читання” (1917), “Дошкільне виховання” (1918), “Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназії з французько-українським словником” (1918), “В дитячому садку” (1919), “Географія. Європа. Позаєвропейські країни” (1922) та ін.

Померла в 1940 р., похована у Празі на Ольшанському цвинтарі.

За радянської влади про неї та її родину не згадували. І лише із здобуттям Україною незалежності їх було повернуто із небуття. Сьогодні навчальні заклади прагнуть віднайти і зберегти спадщину Софії Русової. Її ідеї втілюють в роботу загальноосвітні заклади України. І сьогодні її погляди відповідають вимогам сучасності, оскільки мають науковий і гуманістичний підхід до виховання дитини.

За поданням Міністерства освіти і науки Комісія з державних нагород і геральдики затвердила новий нагрудний знак – “Софія Русова”, яка має стати заохочувальною відзнакою Міністерства освіти. Нагрудний знак “Софія Русова” призначена для вчителів, які працюють в дошкільній і шкільній ланках освіти, готують майбутніх педагогів. Насамперед – за розвиток педагогічної науки, створення навчальних книг з проблем виховання.

I. ПРАЦІ СОФІЇ РУСОВОЇ

1902

1. Народник в українській літературі: [І. Котляревський] // Літературно-науковий вісник. – 1902. – Т. 17, ч. 2. – С. 81-97. – Підп. *Р-ва*.

9443 05 Л 642

1903

2. Старое и новое в современной малорусской литературе // Русская мысль. – 1903. – Кн. 12. – С. 291.

1904

3. Гражданские мотивы в малорусской современной поэзии // Русская мысль. – 1904. – Кн. 8. – С. 83-93.
4. Старе й нове в сучасній українській літературі / Пер. з рос., передм., післясл. І. Франка // Літературно-науковий вісник. – 1904. – Т. 25, ч. 2. – С.65-78.

19941 05 Л 642

1905

5. Памяти М.П. Драгоманова // Русская мысль. – 1905. – Кн. 8. – С. 50-71.

1906

6. Український політичний клуб в Петербурзі // Буковина (Чернівці). – 1906. – № 12. – С. 1-2.

1907

7. До питання про націоналізацію школи у вотяків, якутів і татар // Русская шк. – 1907. – № 2. – С. 30-35.
8. Хроніка національної школи // Русская шк. – 1907. – № 11. – С. 44-47.

1908

9. Із хроніки національної школи різних народів // Русская шк. – 1908. – № 2. – С. 29-31.
10. Націоналізація позашкільної освіти у різних народностей // Русская шк. – 1908. – № 11. – С. 194.
11. [Передмова] // Поезії М.П. Старицького. 1861-1904. – К.: 3 друк. С.А. Борисова, 1908. – 471, 4 с.
1184 ФС Укр С 471
12. Про єврейську національну школу // Русская шк. – 1908. – № 2. – С. 39-42.
13. Про українську національну школу колись і тепер // Русская шк. – 1908. – № 2. – С. 21-27.

1910

14. Дитячий Сад на національнім ґрунті // Світло. – 1910. – Кн. 3. – С. 44-54.
2521 ФС 05 С 247
15. Думки М. Драгоманова про освіту // Світло. – 1910. – Кн. 4. – С. 30-33.
2521 ФС 05 С 247
16. Киевская выставка “Детский труд” // Вестник воспитания. – 1910. – № 5. – С. 166-174.
17. Национальное искусство // Русская шк. – 1910. – № 3. – С. 28-52.
18. Начальное образование в Киевской губернии // Вестник воспитания. – 1910. – № 2. – С. 70-75.
19. Песталоці-Фребелевський будинок у Берліні // Світло. – 1910. – Кн. 2. – С. 14-20.
2521 ФС 05 С 247

20. [Рецензія] // Світло. – 1910. – Кн. 3. – С. 77-80. – Рец. на кн.:
Методи первоначального обучения. – [Б. м.]: Педагогическая
Академия, 1910.

2521 ФС 05 С 247

21. [Рецензія] // Світло. – 1910. – Кн. 4. – С. 71-72. – Рец. на журн.:
Школа и жизнь. – 1910.

2521 ФС 05 С 247

1911

22. Бельгийская народная школа на Брюссельской выставке 1910
года // Русская шк. – 1911. – № 5-6. – С. 160-170.

23. Два новых исследования по украиноведению: Критика и
библиография // Вестник воспитания. – 1911. – № 2. – С. 12-18.

24. Загально-земський з'їзд в справах народної освіти // Світло. –
1911. – Кн. 1. – С. 33-52.

2216 ФС 05 С 247

25. Новини французької педагогічної літератури // Світло. – 1911.
– Кн. 3. – С. 77-79.

2216 ФС 05 С 247

26. Педагогический журнал “Свободное воспитание” № 1-6, 1911
р.: [Огляд] // Світло. – 1911. – Кн. 9. – С. 94-96.

2521 ФС 05 С 247

27. Початкова географія. № 60. – СПб., 1911.

Б 440103 551.4 Р 889

28. Про дитячі цяцьки // Світло. – 1911. – Кн. 9. – С. 56-60.

2521 ФС 05 С 247

29. Просвітній рух на Україні в 60-х роках // Світло. – 1911. – Кн.
6. – С. 34-43.

2521 ФС 05 С 247

30. [Рецензія] // Світло. – 1911. – Кн. 5. – С. 78-79. – Рец. на кн.:
Зачиняев А. Азбука-творчество: Психологическая система
обучения. – [Б. м.], Изд-во “Новая школа”, 1910.

2521 ФС 05 С 247

31. О. Олесь. Книжка третя, Київ, 1911 ст. 128: [Рецензія] //
Літературно-науковий вісник. – 1911. – Т. 56. – С. 614-615.

2145 ФС 05 Л 642

32. “Русская школа” за 1910 год: [Огляд] // Світло. – 1911. – Кн. 6.
– С. 69-71.

2521 ФС 05 С 247

33. Семейное воспитание. Новый журнал рационального
воспитания. 1911: [Огляд] // Світло. – 1911. – Кн. 3. – С. 81.

2216 ФС 05 С 247

34. Серед російських педагогічних журналів // Світло. – 1911. –
Кн. 4. – С. 72-76.

2216 ФС 05 С 247

35. Українські земства в справі заведення народної освіти //
Світло. – 1911. – Кн. 3. – С. 32-47.

2216 ФС 05 С 247

36. Шевченко – учитель гуманизма // Вестник воспитания. – 1911.
– № 2. – С. 84-94.

37. Шкільні екскурсії і їх значення // Світло. – 1911. – Кн. 8. – С.
25-34.

2521 ФС 05 С 247

1912

38. Беларуські календар. 1912 // Світло. – 1912. – Кн. 5. – С. 66-68.

2216 ФС 05 С 247

39. До сучасного становища народного учителя // Світло. – 1912. – Кн. 6. – С. 36-43.

2216 ФС 05 С 247

40. З російської педагогічної преси: Огляд журналів // Світло. – 1912. – Кн. 8. – С. 66-69.

2216 ФС 05 С 247

41. П. Лесгафт і його педагогічні ідеї // Світло. – 1912. – Кн. 9. – С. 16-25.

2216 ФС 05 С 247

42. Национальный вопрос в европейском освещении // Украинская жизнь. – 1912. – № 10. – С. 78-83.

43. Неотложное дело украинских колоний // Украинская жизнь. – 1912. – № 9. – С. 52-56.

44. Одно слово правди за євреїв: Судові ритуальні єврейські справи / Вид. В. Яковенка. – СПб.: Тип. Ерліха, 1912. – 32 с.

A 34077 342.9 P 889

45. Пам'яті О.О. Андрієвського // Світло. – 1912. – Кн. 7. – С. 41-44.

2216 ФС 05 С 247

46. [Рецензія] // Світло. – 1912. – Кн. 1. – С. 67-68. – Рец. на кн.: Общее дело: Сб. ст. / Под. ред. В. Костомарова. – М., [Б. г.] – Вып. 3.

2418 ФС 05 С 246

47. [Рецензія] // Світло. – 1912. – Кн. 2. – С. 86-87. – Рец. на кн.: Каталог книг для детского чтения. Детская библиотека Д.Ю. Доброй / Изд. Бередниковой. – М., 1912.

2418 ФС 05 С 246

48. [Рецензія] // Світло. – 1912. – Кн. 6. – С. 65-67. – Рец. на кн.: Русские учителя за границей. Год третий. – М., 1912.

2216 ФС 05 С 247

49. Жан Жак Руссо. (1712-1912 р.) // Світло. – 1912. – Кн. 1. – С. 6-14.

2418 ФС 05 С 246

50. Современная украинская лирика: [Шевченко, Щоголев, Руданский, Грабовский, Украинка, Франко, Крымский, Будняк, Капельгородский, Черкасенко, Вороний, Филянский, Чупринка] // Украинская жизнь. – 1912. – № 4. – С. 40-50.

51. Современная украинская лирика: [О. Олесь] // Украинская жизнь. – 1912. – № 5. – С. 43-48.

52. 60 літні роковини “Хатини дядька Тома” // Світло. – 1912. – Кн. 8. – С. 22-26.

2216 ФС 05 С 247

1913

53. В оборону казки // Світло. – 1913. – Кн.7. – С. 3-8.

2215 ФС 05 С 24

54. Дещо про сучасно французьке красне письменство: Теми і сюжети // Літературно-науковий вісник. – 1913. – Т. 62, кн. 4. – С. 486-499.

19505 05 Л 642

55. Дещо про сербську сучасну літературу // Літературно-науковий вісник. – 1913. – Т. 64, кн. 11. – С. 351-359.

19364 05 Л 642

56. Дещо про сучасне французьке красне письменство // Літературно-науковий вісник. – 1913. – Т. 62, кн.6. – С. 486-499.

2422 ФС 05 Л 642

57. Ідейні підвалини школи // Світло. – 1913. – Кн. 8. – С. 33-37.

2215 ФС 05 С 247

58. К национализации начальной школы на окраинах России // Вестник воспитания. – 1913. – № 2. – С. 193-201.

59. [Рецензия] // Русская шк. – 1913. – № 1. – С. 30-31. – Рец. на кн.: Грушевский М. Иллюстрированная история Украины. – СПб., 1913.

1914

60. Жінка в поезії Шевченка // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1914. – Т. 65. – С. 242-247.

2155 05 Л 642

61. Новини нашої літератури // Літературно-науковий вісник. – 1914. – Т. 65, кн. 5. – С. 280-283. – Рец. на кн.: Олесь О. Драматичні етюди. – К., 1914.

2152 ФС 05 Л 642

1915

62. К.М. Доброписцев: [Преподаватель естественных наук Киевского корпуса Кирил Михайлович Доброписцев] // Русская шк. – 1915. – № 3. – С. 90-92.

1917

63. Поезія самотності // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1917. – Т. 68. – С. 92-95.

2153 ФС 05 Л 642

64. Що то є автономно-федеративний лад. – К.: Вид-во Т-ва „Стара громада”. – 1917. – 40 с.

9738 9(с 2) Р 889

1918

65. Початковий підручник французької мови задля самонавчання і перших класів гімназії з французько-українським словником. – Вінниця, Вид-во Вінницької „Просвіти”, 1918. – 70 с.

1712 ФС 44 Р 889

66. Спомини про перший театральний гурток у Києві // Літературно-науковий вісник. – 1918. – Т. 70. – С. 104-107.

2154 05 Л 642

1922

67. Дмитро Маркович: Посмертна згадка // Літературно-науковий вісник. – 1922. – Т. 78. – С. 30-36.
2156 ФС 05 Л 642

1923

68. Освіта на Україні в більшовицькому освітленні // Нова Україна. – Прага; Берлін, 1923. – № 5. – С. 146-153. – Поч.
2192 ФС 05 Н 723
69. Освіта на Україні в більшовицькому освітленні // Нова Україна. – Прага; Берлін, 1923. – № 6. – С. 146-151. – Закінч.
2193 ФС 05 Н 723

1932

70. Національна школа // Самостійна думка. – 1932. – № 17-18. – С. 3-5.

1936

71. Юркова пригода: Оповідання за С. Русовою // Українська Ластівка. – 1936. – Ч. 2. – С. 3-4.
ж 134762/2

1937

72. Мої спомини. – Львів: Видавнича кооператива „Хортиця”, 1937.
Б 423363, Б 445568 9(с 2) Р 889

1991

73. Націоналізація дошкільного виховання: [Публ. Г. Дацюк] // Україна. – 1991. – № 2. – С. 45; № 3. – С. 38-40.
74. Дошкільне виховання: [Публ. Г. Дацюк]. – 1991. – № 4. – С. 40-45.
75. Український дитячий садок: [Публ. Г. Дацюк] // Україна. – 1991. – № 5. – С. 44.

1992

76. Україна у творах її письменників: Зібрала С. Русова // Початкова шк. – 1992. – № 1. – С. 62-66.

1995

77. „Мати” в поезії Шевченка: [Публ. О. Проскури] // Дивослово. – 1995. – №9. – С.59-60. – Передр.: Жінка. – 1936. – Ч.5. – С.1.
78. У дитячому садку: [Публ. М. Бальон, О. Максимова] // Буковин. віче. – 1995. – 19 квіт. – С. 2-3.

1996

79. Виховні ідеї Г.С. Сковороди / Пер. з рос., передм. Н. Проскури // Наша віра. – 1996. – № 5. – С. 15; № 6. – С. 13; № 7. – С. 9.
80. Фрагменты анализа поэтического текста. – К., 1996. – 80 с.
7508 – ВВ “Австрійська б-ка”

1997

81. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 1. / За ред. Е.І. Коваленко. – 271 с.
Б 474248 371 Р 889
82. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 2 / Упоряд. Е.І. Коваленко. – 318 с.
Б 474250, Б 474251 371 Р 889

1999

83. Мої спомини: [Публ. Л.В. Гонюкова] // Український історичний журнал. – 1999. – № 5. – С. 139-148.

2004

84. Мемуари. Щоденник. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 543 с.
Б 494322, Б 494323, Б 494324 371 Р 889

II. ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ СОФІЇ РУСОВОЇ

85. А.С. [Рецензия] // Украинская жизнь. – 1912. – № 5. – С. 125-126. – Рец. на кн.: Русова С.Ф. Одно слово правди за євреїв (Судові ритуальні єврейські справи) / Вид. В. Яковенка. – [Б.м.], 1912. – 32 с.
86. Берегиня української національної школи: [Урочистості до 135-річчя з дня народження С. Русової] // Рідна шк. – 1992. – № 1. – С. 86-87.
87. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому: Жінки в громадському житті України, 1884-1839. – К.: Либідь, 1995. – С. 22, 62, 68, 154, 171, 179, 185, 199, 221, 223, 249, 258, 296, 300, 303, 314-318, 322, 323, 327, 329, 377.
Б 472990 9 (с 2) Б 733
88. Богуш А. Біологічне та соціальне у поглядах С. Русової на виховання // Дошкільне виховання. – 1996. – № 9. – С. 8-9.
89. Бурачинська Л. Русова Софія // Енциклопедія українознавства / Гол. ред. В. Кубійович. – Львів, 1998. – Т. 7. – С. 2650-2652.
Б 482857 03 Е 644
90. Гершан В. Берегиня національної школи: [С.Ф. Русова] // Слово Просвіти. – 1996. – Ч. 7 (26). – С. 7.
91. Гнеп М. Розіп'ята між любов'ю і гнівом: [З нагоди 75-річчя Софії Русової] // Буковин. віче. – 1992. – 24 берез.
92. Гонюкова Л., Конончук Т. Педагог і громадська діячка Софія Русова // Українки в історії / За заг. ред. В. Борисенко. – К.: Либідь, 2004. – 328 с.: іл.
В 691191, В 691192 9 (с 2) У 451

93. Гонюкова Л. Софія Русова: Із Стешенком приємно було працювати: [До 125-річчя від дня народження Івана Стешенка – педагога, міністра, поета] // Освіта України. – 1998. – 8 лип. – С. 4.
94. Груць Г.М. С. Русова і просвітительський рух в Україні: Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00. 01 / Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 1999. – 20 с.
Ав 78071
95. Губко О.Т. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей С. Русової // Рідна шк. – 1992. – № 1. – С. 13-16.
96. Гураш Л. Виховувати малят на засадах педагогіки Софії Русової // Дошкільне виховання. – 1998. – № 4. – С. 22-23; № 6. – С. 10-11.
97. Гураш Л. Софія Русова – „апостол Правди і Науки” // Дошкільне виховання. – 2001. – № 2. – С. 10-11.
98. Дацюк Г. „І яким світлом освітить розум” // Україна. – 1991. – № 3. – С. 38.
99. Дацюк Г. [Передмова до публікації С. Русової „Дошкільне виховання”] // Україна. – 1991. – С. 40.
100. Дацюк Г. „Прийдіть, будемо жити задля наших дітей” // Україна. – 1991. – № 2. – С. 44.
101. Дацюк Г. „Прийдіть, будемо жити задля наших дітей...”: [Про культ.-освіт. діячку і педагога С. Русову] // Независимость. – 1992. – 22 мая. – С. 8-9.
102. Дацюк Г. Софія. Бо мудра // Початкова шк. – 1992. – № 1. – С. 59-62.
103. Дворецька В. Присвячується Софії Русовій: [Вірш] // Дошкільне виховання. – 2001. – № 2. – С. 11.
104. Джус О. Проблеми морального виховання у працях Софії Русової періоду еміграції // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці,

2000. – Вип. 78: Педагогіка та психологія. – С. 23-28.

Б 477941 061 Ч-492

105. Джус О. Соціально-педагогічні аспекти діяльності Софії Русової в еміграції // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 52-55.

106. Джус О. Соціально-педагогічні студії Софії Русової: Загальна характеристика // Наук. вісн. Чернів. ун-ту: Зб. наукових пр. – Чернівці, 2004. – Вип. 208: Педагогіка та психологія. – С. 68-73.

Б 493904 061 Ч-492

107. Джус О.В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції (1922-1940 р.р.): Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00. 01 / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2002. – 20 с.

Ав 83843

108. Дичек Н.П. С.Ф. Русова і зарубіжна педагогіка // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 169-176.

109. Дід Хома. Софія Русова – мати українських дітей // Українська Ластівка. – 1936. – Ч. 5. – С. 1-2: Фотогр.

жс 134762/5

110. Журавель С. Ювілей Софії Русової: [145-річчя від дня народження видатної просвітительки відзначила Чернігівщина] // Освіта. – 2001. – 4-11 квіт. – С. 11.

111. З історії педагогіки: [Є відомості про С. Русову] // Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: Вид. центр „Академія”, 2002. – С. 516- 517.

Б 487601 371 В 67

112. Єржабкова Б. Творчий доробок Софії Русової періоду еміграції повертається в Україну // Визвольний шлях. – 2004. – № 5. – С. 125-130.

113. Ідея національної школи С. Русової // Левківський М.В. Історія педагогіки. – К., 2003. – С. 263.

Б 487635 371 Л 373

114. Із секретного архіву С. Русової // Освіта. – 1991. – 4 жовт.

115. Історія української школи і педагогіки: [Біографія С. Русової] // Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Академвидав, 2003. – С. 519-521.
Б 491860 371 Ф 668
116. Калениченко Н.П., Копиленко Н.Б. Софія Русова // Рідна шк. – 1991. – № 12. – С. 68-72.
117. Ківшар Т. Недруковані матеріали автобіографії Софії Русової: [Член Укр. Центр. Ради – представник діаспори] // Київ. старовина. – 1994. – № 1. – С. 105-107.
118. Коваленко А. Повернення Русової // Старожитності. – 1991. – Ч. 11 (Груд.).
119. Коваленко Є. Софія Русова: педагог-просвітитель, державний діяч, вчений // Рідна шк. – 2000. – № 8. – С. 35-38.
120. Кулик І. С. Русова про педагогічні погляди Г. Сковороди // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – Чернівці, 2003. – Вип. 177: Педагогіка та психологія: Зб. наук. пр. – С. 91-96.
Б 487131 061 Ч-492
121. Лахтадир О. Вчимося мудрості у Софії // Дошкільне виховання. – 1996. – № 3. – С. 13.
122. Мазур Г. Педагогічну спадщину С.Ф. Русової – в масову практику роботи національної школи // Початкова шк. – 2001. – № 5. – С. 51-53.
123. Малиновська Н.В. Концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей у педагогічній спадщині Софії Русової // Педагогіка і психологія. – 1991. – № 1. – С. – 129-135.
124. Манойленко Н. Нація починається з колиски: [Концепції С. Русової в педагогіці] // Дошкільне виховання. – 1997. – № 4. – С. 22.
125. Мафтин Л.В. Педагогічні ідеї Софії Русової та їх використання в практиці сучасної початкової школи України (60-80 рр. ХХ ст.) // Питання історії України: Зб. наук. ст. – Чернівці, 1997. – Вип.

1. – С. 250-257.

А 400251 9 (с 2) П 352

126. Машталер Г. Ідея національної школи в педагогічній спадщині Софії Русової // Пед. газета. – 1999. – № 6. – С. 1.
127. Мельничук М. Світ правдивий і чистий. Духовність дитини очима Софії Русової // Дошкільне виховання. – 1997. – № 6. – С. 14-15.
128. Міщенко Т. Статті Софії Русової актуальні і сьогодні // Освіта України. – 1998. – 15 квіт. – С. 10.
129. Мурашевич Т. Прийняла назавжди Україну серцем: [До 150-річчя з дня народження] // Унів. вісн. – 2006. – № 3. – С. 12.
130. Опанасенко Н. Софія Русова про формування національної свідомості дитини у початковій школі // Рідна шк. – 2000. – № 10. – С. 57-59.
131. Пеньковець О. Філософія особистості самотворчості С. Русової // Філософ. обрії. – 2000. – № 4. – С. 169-177.
132. Петлюра С. [Рецензия] // Украинская жизнь. – 1912. – № 5. – С. 125-126. – Рец. на кн.: Русова С.Ф. Малорусская (украинская) литература: Народная энциклопедия научных и прикладных знаний. – М., 1911. – Т. 7.
133. Пінчук І.М. Освітня діяльність і педагогічні погляди С.Русової (1856-1940): Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00. 01 / Київ. держ. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1994. – 23 с.
Ав 67047
134. Погребенник Ф. І як вічна зоря // Голос України. – 1991. – 27 верес.
135. Положення про нагородження нагрудним знаком “Софія Русова” Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України №402 від 11.07.05 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2005. – №28-29. – С.36-39.

136. Поляк Л. Берегиня української педагогіки: [Про Софію Русову] // Буков. віче. – 1996. – 21 лют. – С. 3.
137. Проскура О. Велетні педагогічної думки: Софія Русова (1856-1940) // Освіта України. – 1997. – 15 серп. – С. 7.
138. Проскура О. Софія Русова // Буковин. віче. – 1995. – 19 квіт. – С. 2.
139. Проскура О. Софія Русова // Дивослово. – 1995. – № 9. – С. 53-58.
140. Проскура О.В. Софія Русова – вчений, педагог, громадянський діяч: До 140-річчя з дня народження // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 1. – С. 171-179.
141. Проскура О.В. Софія Русова – талановита дочка України: [Педагог, історик, письменниця] // Початкова шк. – 1993. – № 3. – С. 44-45.
142. Пшеврацька О.В. Психолого-педагогічні засади організації суспільного дошкільного виховання в працях С.Ф. Русової : Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00. 01 / Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2002. – 23 с.
Ав 85010
143. Рибак О. Русова Софія Федорівна // Довідник з історії України (А-Я) / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 694-695.
144. Рудницька М. Софії Русовій. В день її 80-ліття: [Уривок із спогадів] // Українські періодичні видання для жінок в Галичині. – Львів: Наук. вид. підприємство „Мета”, 1996. – С. 115-116.
А 409967 017 У 455
145. Русова Софія Федорівна: [Біограф. довідка] // Українські періодичні видання для жінок в Галичині. – Львів: Наук. вид. підприємство „Мета”, 1996. – С. 165-166.
А 409967 017 У 455

146. Русова Софія Федорівна // Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С. 292.
Б 475044 371 Г 658
147. Софія Русова // Сисоєва С., Соколова І. Нариси з історії розвитку педагогічної думки. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 197-204.
А 406879 371 С 408
148. Софія Русова про освіту та виховання // Історія в шк. України. – 2000. – № 3. – С. 47.
149. Сапон В. „Той народ бере перемогу...”: [До 140-річчя від дня народження С. Русової] // Сільські вісті. – 1996. – 5 берез. – С. 4.
150. Сергєєва В.Ф. Софія Русова про фізичний розвиток дітей дошкільного віку // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 2. – С. 146-151.
151. Соловей М. Шкільна географія і краєзнавство у педагогічній спадщині С. Русової // Географія та основи економіки в шк. – 2000. – № 1. – С. 33.
152. Софія Русова // Генік С. 150 видатних українок. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2003. – С. 172-174.
Б 489140 9(с 2)2 Г 342
153. Сухомлинська О.В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки // Початкова шк. – 1996. – № 9. – С. 54-56.
154. Тиран О.М. Проблеми дидактики в педагогічній спадщині С. Русової: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2003. – 20 с.
Ав 90592
155. Тому що мудра: [До 150-річчя від дня народження С. Русової] // Знаменні дати: Календар 2006. – К.: Вид-во “Україна”, 2006. – С. 28-33.
156. Хорунжий Ю. Із секретного архіву С. Русової: [До 135 річчя від дня народження С. Русової] // Освіта. – 1991. – 4 жовт. (№ 73).

157. Чекалюк Н. Звернення Софії Русової крізь літа і відстані через сімдесят років один день в Україні // Дзеркало тижня. – 2004. – 19 черв. (№ 24). – С. 12: 2 фотогр.
158. Чередниченко Д. Софія Русова і сучасна школа // Укр. мова і літ. в шк. – 1992. – № 1. – С. 38-42.
159. Шаповал М. Свято матері: 3 нагоди 75-ліття // Самостійна думка. – 1931. – № 6-7. – С. 8-10.
160. Шевченко П. Трудове виховання в педагогічній спадщині С.Ф. Русової // Рідна шк. – 2005. – № 8. – С. 79-80. – Бібліогр.: 2 назви.
161. Шпак А. Просвітницький вогонь Софії Русової // Крайова освіта. – 2006. – 3 берез. (№9) – С. 6.
162. Bohachevsky-Chomiak M. Rusova Sofiia // Encyclopedia of Ukraine / Ed. by D. Husar Struk. – Toronto; Buffalo; London: University of Toronto press incorporated, 1993. – V. 4: Ph-Sr. – S. 447-448.

382378 03 E 54

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

А.С. 85

Андрієвський О.О. (45)

Б

Бальон М. 78

Бередникова 47

Богачевська-Хомяк М. 87

Богуш А. 88

Борисенко В. 92

Будняк 50

Бурачинська Л. 89

В

Волкова Н.П. 111

Вороний 50

Г

Гершан В. 90

Гнеп М. 91

Гонюкова Л. 83, 92, 93

Грабовский 50

Грушевский М. 59

Груць Г.М. 94

Губко О.Т. 95

Гураш Л. 96, 97

Ґ

Ґеник С. 152

Д

Дацюк Г. 73-75, 98-102

Дворецька В. 103

Джус О. 104-107

Дичек Н.П. 108

Дід Хома 109

Добрая Д.Ю. (47)

Доброписцев К.М. (62)

Драгоманов М.П. (5), (15)

Ж

Журавель С. 110

З

Зачиняев А. 30

Є

Єржабкова Б. 112

К

Калениченко Н.П. 116

Капельгородский 50

Ківшар Т. 117

Коваленко А. 118

Коваленко Е.І. 81, 82

Коваленко Є. 119

Конончук Т. 92

Копиленко Н.Б. 116

Костомаров В. 46

Котляревський І. (1)

Крымский 50

Кубійович В. 89

Кулик І. 120

Л

Лахтадир О. 121

Левківський М.В. 113

Лесгафт П. (41)

М

Мазур Г. 122

Малиновська Н.В. 122

Манойленко Н. 124

Максимова О. 78

Маркович Д. (67)

Мафтин Л.В. 125

Машталер Г. 126

Мельничук М. 127

Міщенко Т. 128

Мурашевич Т. 129

О

Олесь О. (31), (51), (61)

Опанасенко Н. 130

П

Пеньковець О. 131

Петлюра С. 132

Підкова І. 143

Пінчук І.М. 133

Погребенник Ф. 134

Поляк Л. 136

Проскура Н. 79

Проскура О. 77, 137-141

Пшеврацька О.В. 142

Р

Рибак О. 143

Руссо Ж.-Ж. (49)

Русова С. 1-84, (85-162)

Руданский 50

Рудницька М. 144

С

Сапон В. 149

Сергєєва В.Ф. 150

Сисоєва С. 147

Сковорода Г.С. (79), (120)

Соколова І. 147

Соловей М. 151

Старицький М. П. 11

Стешенко І. (93)

Сухомлинська О.В. 153

Т

Тиран О.М. 154

У

Украинка Л. 50

Ф

Филянський 50

Фіцула М.М. 115

Франко І. 4, (50)

Х

Хорунжий Ю. 156

Ч

Чекалюк Н. 157

Чередниченко Д. 158

Черкасенко 50

Чупринка 50

Ш

Шаповал М. 159

Шевченко П. 160

Шевченко Т. (36), (50), (60)

Шпак А. 161

Шуста Р. 143

Щ

Щоголев 50

Я

Яковенко В. 44, 85

В

Bohachevsky-Chomiak M. 162

Н

Husar Struk D. 162

З М І С Т

1. Від укладача	5
2. Передмова	7
3. Праці Софії Русової	14
4. Література про життя і діяльність Софії Русової	23
5. Іменний покажчик	31